

призводять до фрустрації звичних способів функціонування сім'ї і неможливості впоратися з новою ситуацією, використовуючи старі моделі поведінки [3].

Сім'я, в якій народилася дитина з тяжкими порушеннями розвитку, перебуває в умовах психотравматичної ситуації. Народження хворої дитини може бути деструктивним фактором, який порушує звичне функціонування сім'ї і в кінцевому підсумку призводить до трансформації її структури [4;2;3]. Сім'я з «особливою» дитиною перетворюється в проблемну в тому випадку, коли хвороба стає єдиним стабілізатором, що зберігає шлюб. Внутрішні реальні проблеми членів сім'ї будуть маскуватися перебільшеною турботою про дитину [1, 2, 5];

Сімейне виховання дітей з обмеженими можливостями - один з найважливіших факторів їх реабілітації та соціальної адаптації. Спільні зусилля сім'ї, медичних установ, освітньої системи, соціальної служби забезпечують залучення дитини з обмеженими можливостями до активної діяльності, виявлення його здібностей.

Література

1. Бондарчук О.І., Психологія сім'ї : Курс лекцій. – К. : МАУП, 2011. – 96с.
2. Посысоева Н.Н. Основы психологии семьи и семейного консультирования : Учеб.пособие для студ. высш. учеб. заведений / Под общ. ред. Н.Н. Посысоева. — М. : Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2004. — 328 с.
3. Олифирович Н. И. Психология семейных кризисов /Н. И. Олифирович, Т.А. Зинкевич-Куземкина, Т. Ф.Велента— СПб. : Речь, 2006. — 360 с.
4. Сатир В. Вы и ваша семья: Руководство по личностному росту / В. Сатир. – М. : Центр-ПРО, 2003. – 380с.
5. Дементьева И. Ф. Первые годы брака. Проблемы становления молодой семьи. - М., 1991. – 111с.
6. Варга, А.Я. Структура и типы родительских отношений / А.Я Варга. – М. : Педагогика, 1987. – 258с.

УДК 159.942-053.4

Т. Д. ЩЕРБАН, М.В. МУЧИЧКА
Мукачівський державний університет

ПРОБЛЕМА ДОСЛІДЖЕННЯ ЕМОЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ У СПІЛКУВАННІ ДОШКІЛЬНИКІВ З ОДНОЛІТКАМИ

Проблема вивчення емоційної сфери дітей дошкільного віку є актуальною, як у практичному так і у теоретичному аспектах. Насамперед це пов'язано з багатозначністю розуміння терміну «емоційний розвиток» у різних теоретичних підходах і окремих концепціях.

Проблема емоційного розвитку та емоційної стійкості дітей дошкільного віку, на сучасному етапі, все частіше привертає увагу педагогів і психологів. Дана проблема досліджувалася багатьма

психологами та педагогами (Л.С. Виготський, Л. С. Зінківський, О.В. Запорожець, Л. І. Неверович, В. Т. Кудрявцев, Л. П. Стрелкова та ін.).

Разом з тим, проблема емоційної стійкості дітей дошкільного віку потребує більш ґрунтовного теоретичного та прикладного дослідження. Відсутність цілісних робіт такого плану і явна актуальність проблеми зумовила об'єкт, предмет дослідження.

Об'єкт дослідження: процес формування емоційної стійкості дошкільників. Предмет: психологічні особливості емоційної стійкості у спілкуванні. Методи дослідження: теоретичні - аналіз, порівняння, систематизація психолого-педагогічної літератури, щодо емоційного розвитку дошкільників; емпіричні: методика «Емоційна ідентифікація» (Є.І. Ізотова), методика «Два будиночки», проєктивний тест дитячої тривожності «Вибери потрібне обличчя» (Р. Тэммл, М. Дорки і В. Амен), тест «Рівень вольової регуляції».

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та емпіричне дослідження психологічних особливостей емоційної стійкості дошкільників в спілкуванні з однолітками.

Рівень розвитку емоційної сфери старших дошкільників визначався за методикою «Емоційна ідентифікація» (О.І. Ізотова). Значна частина дітей показала середній рівень сприйняття експресії (81%) мають ті діти, які нестабільно виділяли ознаки емоцій по 4-6 модальностям, мали 1-2 спроби виконання завдання з використанням змістовної допомоги. 74 % досліджуваних має високий рівень розуміння емоцій. Ці діти адекватно ідентифікують емоційну ситуацію, правильно співвідносять експресивні ознаки емоцій в міміці і жестах, фотографії і піктограми, виразно і доволіно відтворюють емоції, їх мімічні прояви локалізовані вірно. Високий рівень ідентифікації емоцій показали 60% дітей з усієї досліджуваної вибірки. Ці діти правильно ідентифікували емоції, правильно співвідносили схематичне зображення емоцій з фотографічним.

Аналіз результатів дослідження міжособистісних відносин у дитячому колективі за методикою «Два будиночки» довів, що серед досліджуваної групи дошкільників переважають ті, з ким однолітки залюбки спілкуються — 70% дітей, ці діти зазвичай рухливі, достатньо товаристські, віддають перевагу іграм і спілкуванню з однолітками. Статус «Зірка» у групі отримали 19% дітей, вони зовні привабливі, впевнені в собі, мають авторитет серед однолітків, завжди лідирують в іграх, з ними охоче прагнуть дружити інші діти. «Ізольованими» серед однолітків виявилось 11% дітей старшого дошкільного віку, для цих дітей характерна пасивність їх не помічають однолітки, вони прагнуть до конфліктів з однолітками.

Аналіз емоційних станів дошкільника у процесі спілкування з однолітками включав в себе оцінку рівня тривожності. Рівень тривожності визначався за проєктивним тестом дитячої тривожності «Вибери потрібне обличчя» (Р. Тэммл, М. Дорки і В. Амен). Результати показали, що для

переважної частини досліджуваних притаманний високий (30%) і середній (47%) рівень тривожності у спілкуванні з однолітками. Високий рівень тривожності виявили ті діти, які отримали статус «Ізольованих» за методикою «Два будиночки». Діти частіше вказували на негативні емоційні стани у спільній трудовій та навчальній діяльності. Ситуація гри на самоті часто трактувалася дошкільнятами як відкидання з боку однолітків. 22% дошкільнят виявили низький рівень тривожності.

Останньою методикою, яку ми провели є тест «Рівень вольової регуляції». Аналіз результатів дослідження вольової регуляції дошкільників показав, що в 67% досліджуваних спостерігається низький рівень вольової регуляції, 26% досліджуваних дошкільників показали середній рівень вольової регуляції і тільки у 7 % спостерігається високий рівень вольової регуляції. У дошкільному віці динаміка показників вольової регуляції, як правило, характеризується вмінням керувати своєю поведінкою, емоціями ставити перед собою цілі і досягати їх.

Отже, результати дослідження стверджують, що емоційний розвиток старшого дошкільника включає в себе формування і актуалізацію у нього уявлень про основні емоції. Про що свідчить високий рівень розуміння емоцій та середній рівень ідентифікації емоцій. Також було виділено, що у розвитку емоційної сфери дітей старшого дошкільного віку в процесі спілкування з однолітками наявні такі проблеми як: тривожність, та закріплення негативних емоцій. Основним джерелом негативних емоційних станів є незадоволеність сформованими відносинами з однолітками, почуття недооціненості і відстороненості та низький рівень вольової регуляції дошкільників.

Література

- 1.Вовчик-Блакитна О.О.Сучасний дошкільник: особливості емоційного розвитку/ О.О. Вовчик - Блакитна // Обдарована дитина. - 2007.- № 4.- С. 23-37.
- 2.Фади́на Г.В. Диагностика и коррекция задержки психического развития детей старшего дошкольного возраста/ Г.В.Фади́на. – Балашов : «Николаев», 2004. – 68 с.14.

УДК159.98.33

О.П.ЩОТКА
Ніжинський державний університет ім. Миколи Гоголя

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЧИННИКИ СУБ'ЄКТИВНОЇ ВІТАЛЬНОСТІ ПЕРСОНАЛУ

Проблема вітальності, життєвої енергії людини, давно перебуває у фокусі уваги філософських та психологічних шкіл, які цікавляться джерелами психологічного благополуччя та не без стороннього існування людини у світі. Питання енергії посідає центральне місце у різних ученнях Сходу, екстрасенсоричі, різних практиках оздоровлення і практичній медицині. Поняття енергії активно застосовується у тілесно-орієнтованих